

nije takav disciplinovani pokret. Ona je po svojoj prirodi nalik na srednjevekovne križarske ratove: šarena procesija koja duž puta neprestano prima i gubi svoje pripadnike. Ona vrlo često nalazi svoj vlastiti identitet u nekom nebuloznom simbolu ili pjesmi koja proklamira jedva nešto više od 'mi smo posebn'. 'mi smo različiti'. 'mi se udaljavamo od starih korupcija sveta'.¹¹⁾

Novi društveni pokreti su za sada jedini društveni subjekt koji se usudjuju da proklamiraju nužnost radikalnog, i za sada utopijskog koncepta demokratizacije masovnih medija. Ne samo zbog toga što su ovi pokreti na sceni tek deceniju, nego i zbog njihovog ranije odbojnog stava prema masovnim medijima uopšte, ovo iskustvo je vrlo malo. Ali, situacija se postepeno menja. Novi društveni pokreti ne pokreću samo piratske, već i sve više sasvim legalizovane medije. Izvršena je i promena u njihovom pristupnom stavu jer je ponovo otkriven »emancipatorski potencijal« koji se, ipak, krije u masovnim medijima.

Prava analiza kulturnih efekata medija koji ostvaruju pravu, uže shvaćenu alternativnu komunikaciju, biće moguća tek sa protokom dužeg vremena nove prakse. Možda će za nju biti potreban i drugačiji pristup, i drugačija terminologija. Ako bi se ostvarila stvarna alternativna komunikacija, njene ideje i proizvodi bili bi stvaralaštvo naroda a ne kulturnih institucija. Stoga se moramo upitati da li doprinos te vrste zaštita ima vrednost. Kao što kaže Božović,¹²⁾ društveno deprivilegovani slojevi, delovi naroda u segregaciji, ne razvijaju kulturu i njihov izbor kulturnih delatnosti veoma je sužen. Ali, kao što je u početku masovna kultura bila potcenjena i kritikovana sa elitističkog stanovišta, tako i povodom proizvodnje alternativnih poruka i kulturnih dobara možemo učiniti istu (elitističku) grešku.

Ovom autoru se čini da projekcije novog »sveta života« u sebi sadrže i nužnost radikalno/utopijske demokratizacije masovnih medija. Oni će se verovatno opet ujedinjavati u nekakve »grozdove« (treba li opet reći sisteme?) i biće donekle podložni kulturnom imperijalizmu i

dominaciji. No, novi društveni pokreti se konstantno obnavljaju, dobijaju nove i gube ranije pristalice. Njihov je zalag kontinuirana renesansa. I baš ta karakteristika, koja se može učiniti njihovom slabošću predstavlja snagu. Jer, to znači da ideje i ideologije ovog društvenog subjekta neće biti rigidne već sveže i aktuelne, da će biti privlačne za nove pristalice, za sledbenike i dodatni entuzijazam. Samo ta činjenica dovoljno obećava da će masovni mediji alternativne komunikacije mnogostruko obogaćivati svoje endogene kulture. U početku, to svakako neće biti po ukusu kulturnih elita, ali će biti ohrabrujuće za kulturu masa. Tek nakon te faze, tek nakon usudivanja da se stupi u polje javne komunikacije, da se njena tehnologija stavi pod kontrolu, da se oprobaju izazovi stvaranja, samorealizacije — biće vreme da se kritički razmotre kulturni učinci radikalno demokratizovanih masovnih medija. Dotle, preostaje nam više nada, nego ubedenje, da će očekivani pomak naći drugačiji pristup negovanju pluralizma kultura nego što je to sada, tržištem i novcem posredovan kulturni imperijalizam.

1. Jürgen Hebermas, »Nova nepreglednost« u knjizi Vukašin Pavlović (urednik) *Obnova utopijskih energija*, IIC, Beograd, 1987.
2. Ratko Božović, *Lavirinti kulture*, Radnička štampa, Beograd, 1984.
3. Hans Magnus Enczenberger, *Nemačka, Nemačka između ostalog*, Bigz, Beograd, 1980, str. 107.
4. Richard Barbrook, »Changing models of radio ownership and finance in Britain«, RTV Theory and practice, Special Issue, No.3, Beograd, 1988, str. 92.
5. Staangelar u radu Peter Waterman, »From global information to internationalist communication«, Institute of Social Studies, The Hague, Working Paper Series No. 39, 1988.
6. Ibidem
7. Opširnije o ovome vidi u radu posvećenom kulturnom imperijalizmu pod istim naslovom kao u tekstu, »Polja«, Novi Sad, 1985, br. 311.
8. Bernard Henri — Levy, *Pohvala intelektualaca*, Radionica SIC, Beograd, 1988, str. 17.
9. Cees Hamelink, »Dependency and cultural choice« u knjizi Ullamajja Kivikuru and Tapio Varis (urednici), *Approaches to International Communication*, Finnish National Commission for UNESCO, Helsinki, 1986, str. 223.
10. Ratko Božović, op. citat.
11. Theodore Roszak, *Kontraktura*, Naprijed, Zagreb, 1978, str. 45
12. Ratko Božović, op. citat, str. 102.

crnim noktom

dragica stojanović

CVEČARICA

Ja sam cvetove
Noktom u zemlju stavljala
Ko čedo pod osipom milovala
Vodu niz koren brižno
Ko prah spuštala
Da bih s proplanka
Jutrom kriomice
Stala pred vas na trg

Kupite, kupite moje cveće

Evo imam ljiljana
Ruzmarina i božura
Uz sve to daću vam i ljulj
Kada se okrenete priljubicu dlanove
I prozboriti:
Daj Bože da dublje u pregaču
Zavučem prst

Ja cvetove zovem
Pravim imenom:

LILIUM RAS MARINUS
PAEONIA OFFICINALIS
LALIMUM

Tepam im na mrtvom jeziku
Koji je za nas nerazumljiv

Kako ih onda možete dozvati
Kako možete šaputati s njima
Tijano ko da bajate

Ili ću vas šibom
Od košare oterati
Ili ću vosak u uši staviti
Da ne čujem kako ih ištete

Što više vas
Ravnodušno kraj mene prođe
Više ću cvetova odneti
Svojt na groblje

KLJUČARICA

Radovanu Pavlovskom

Nema nijednih tajnih vrata
Ni jedne odaje tajne nema
Koja u nokat moj mali
Ne može da se skrije

Ne u mom prstu
Pod mojim noktom
Odgovori su

Pčela ide niz stabljiku
Kroz tučak i prašnik
Da bi lakše sletela na list-hartiju

Kroz prolaz od leskovih grančica
Malter nalazi grob za nekrštenicu

U mak se ulazi kroz koren

Idući sa vojne
Kod mene svračaju slepe vojske bez vode
Jefimijine družbenice
Koje bez tuže ne znaju šta će s perom
Pralje s naručjem od korita i kadulje
I ja za svakoga
Medu šupljim zubima sitnim metal
Ne bi li se kad progovorim
Na usnama rodila uteha-ključ

Ali ne znam
Zborite rođeni od nerodilje
Kad tužna cvečarica
Sa semenom u ruci
Dode pred moje noge
Moleći me tajni vrt da joj otvorim
Koji ključ da joj podarim
Šta da joj zborim:

Seme kad crnim noktom
Duboko u zemlju ostavi
Lep li će cvet izniknuti

BAŠTOVANKA

Sad kad davno pogiboh
Od tvog gromkog šapata
Dajem ti za pravo počast
Da budeš bašče starešina

Sa trubljom u rukama
Ubogim guslama
Najavi preostalim
Kad se cvet perunike zamodri
Na lisje sleti bubamara
Iz krtičnjaka izviri krtica

Naoko možeš biti
Znalac tajne korena
Pisar kapi vode u klasju šenice
Lovac čije gorko tane ne ustreliti
Ni divljeg goluba ni sirotu glavu peršuna

Ali tek kada te dušom uvraćam
Možeš na jedan tas staviti
Sitni dukat —

Nož sa ostricom od zlata
Na drugi zlo —
Janje koje bleji umilno

I kao da meriš beli luk
I crnu maramu koju nosi baštovanka
Vekovima možeš čekati
Koji će stranu nebeska svetlost
Oboriti

PASTIRICA

Janjci moji
Moja dva čuda
— Četiri roga koja štrče
Ko prst iz siromahove čarape
Upit pred kišu
Pred odškrnutim vratima tora
Brojalica iza zatvorenih kapaka
Od nesna i neba

Janjci moji
Moji tromi oblaci
Na livadi posedali
Za čijim ste katunom otišli
Sa čijeg ste izvora vodu popili
Kome ste s proleća runo dali
Iza čijeg ste šupljeg zuba ostali

Šta ću sama
Sred proplanka
Ko s neba pala
Sa ovom krivom šibom
U ruci

KUVARICA

Kad nemam zeleni
Mladicu polegušu
U um smestim
Šta može
Da mi zameni krompir
Sitni gnev
Gnoj na zlaticu
U čijoj se utrobi

Ko čir klica začela

Umesto belog luka
Kuhinjskom krpom
Uroke iz kuhinje teram:

Iš gladne kokoši
Bežite gorki mirisi
Neka se zub o zub
Ko o kost slomi

Tek kada se zagledam
U prazan kašiku
Bezdanom šerpe prozborim:

Koliko soli u šaku može da stane
Bože toliko daj mi sreće